

«Ἐγὼ γάρ τά στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω»

(Γαλ. Στ', 17)

Ἡ θεολογία τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ

Ἱστορικοδογματική θεώρηση

ὑπό Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μεσσηνίας

Χρυσοστόμου Σαββάτου

Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ὁ σταυρός κατέχει ὅλως ἐξέχουσα θέση στήν πίστη, στή ζωή καί στή λατρεία τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Σχετίζεται μέ τό πάθος τοῦ Χριστοῦ, συμβολίζει τή θυσία Του καί προοιωνίζει τήν Ἀνάσταση Του. Εἶναι ἐπίσης σύμβολο σωτηρίας καί ὑπ' αὐτήν τήν προοπτική κηρύσσεται ἀπό τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ σταυρός ἐπίσης ἀπό τούς ἐρμηνευτές Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας συσχετίστηκε μέ γεγονότα τῆς Π.Δ., τά ὅποια ἀποτελοῦν τύπο, προεικόνιση ἢ προτύπωση γεγονότων τῆς ΚΔ, τά ὅποια ἀναφέρονται στό σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας. Ἔτσι ἡ παλαιδιαθηκική προτύπωση τοῦ σταυροῦ καί τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, δέν ἀποτελοῦν ἀπλές ἀναφορές ἢ ἀναπαραστάσεις ἑνός ἱστορικοῦ γεγονότος, ἐν προκειμένῳ τῆς σταυρώσεως, ἀλλά ἀναδεικνύουν πρῶτιστα καί τή σωτηριολογική σημασία τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, τοῦ πάθους καί τῆς θυσίας.

Ἐπίσης, ἡ πολυποίκιλη ἐρμηνεία τῆς ἄρσης τοῦ σταυροῦ (Μαρκ. 8, 31. 9, 31. 10, 33), ἔκφραση μέ τήν ὁποίαν δηλώνεται ἡ ἀναφορική σχέση τοῦ φέροντα τόν σταυρό τοῦ Χριστοῦ, ὡς μαθητή Του (Λουκ. 14, 27. Ματθ. 10, 38. Μάρκ. 8, 34. Ματθ. 16, 24. Λουκ. 9, 23) μέ τόν ἴδιο τόν σταυρό, ἀποτελοῦν τήν ἐπιβεβαίωση ὅτι ὁ σταυρός ταυτίζεται μέ τόν Ἴδιο

τόν Χριστό καί συγχρόνως ὅτι ἀποτελεῖ τήν σφραγίδα τοῦ Χριστοῦ στούς ἐκλεκτούς Του κατά τά ἔσχατα.

Ἡ τελευταία αὐτή προσέγγιση τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ ὡς σφραγίδας ἐσχατολογικῆς συναντᾶται στό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου, ὅπου ὁ σταυρός ἀποτελεῖ τό σημεῖο σφράγισης τῶν «δούλων τοῦ Θεοῦ... ἐπί τῶν μετώπων αὐτῶν» καί τό σημεῖον τοῦ ζῶντος Θεοῦ (ζ', 4).

Ἡ ἔννοια αὐτή τῆς σφραγίδας ἔδωσε πολλές ἀφορμές γιά συζητήσεις καί ὑποθέσεις, ὄχι μόνο γι' αὐτή καθ' αὐτή τήν βιβλική θεώρηση καί ἀναφορά, ὡς σημείου καί σφραγίσματος, σέ ἀναφορά πρὸς τό παράλληλο προφητικό κείμενο τοῦ Ἰεζεκιήλ ἀλλά καί ὡς πρὸς τήν θεολογική θεώρηση τοῦ «σημείου» καί τοῦ «σφραγίσματος» μέ τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ, μέ τό ὁποῖο σημαίνεται ἡ παρουσία τοῦ «ἀρνίου» τῆς Ἀποκαλύψεως, δηλαδή τοῦ Ἰδιοῦ τοῦ Χριστοῦ. Στήν πρῶιμη θεολογία τῆς Ἐκκλησίας ἐπίσης ἡ χρήση τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ ἀποτελεῖ τήν ἀρχαιότερη μαρτυρία, μέ τήν ὁποῖαν ἐπιβεβαιώνεται ἡ αἰτιώδης σχέση Χριστοῦ καί τῶν δούλων Αὐτοῦ, τῶν ἀφοσιωμένων δηλαδή στό «**Ἄρνιον**», τό ὁποῖο θά ποιμαίνει αὐτούς καί θά ὀδηγήσει αὐτούς «ἐπί ζωῆς πηγᾶς ὑδάτων καί ἐξαλείψει ὁ Θεός πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν» (Ἀποκ. ζ', 17).

Ἡ παραπάνω περιγραφεῖσα μετάβαση τῆς χρήσης τοῦ σημείου σταυροῦ ἀπό σημεῖο ἀτιμώσεως σέ σημεῖον σωτηρίας σήμανε ἀφενός τήν ἀνάπτυξη μιᾶς θεολογίας τοῦ σταυροῦ, καταγεγραμμένη ὡς **theologia crucis**, καί διατυπωμένη κατ' ἐξοχήν ἀπό τόν Ἀπόστολο Παῦλο, καί ἀφετέρου τήν σηματοδότηση ὀλόκληρης τῆς πατερικῆς, λειτουργικῆς καί ἐκκλησιολογικῆς θεώρησης τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, ὄχι πλέον ὡς «σφραγίδας» μόνον ἀλλά καί ὡς σωτηριολογικοῦ σημείου τοῦ πάθους καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ.

Θά λέγαμε ότι ή παύλεια **theologia crucis**, ώς μία πρώτη θεολογική θεώρηση του σημείου του σταυρου, στηρίζεται αρχικά στην έρμηνεία τής ιστορικότητας του σταυρικού γεγονότος τής θυσίας και του θανάτου του Ίησου Χριστου και συγχρόνως αποτελεί τό κέντρο κατανόησης όλου του επί γης έργου του Χριστου, ή δέ πίστη τής πρώτης χριστιανικής κοινότητας σ' αυτό τό συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός τής σταυρικής θυσίας του Κυρίου, αποδίδει και μία έσχατολογική ή αποκαλυπτική προοπτική στην ίδια τήν σταυρική θυσία και κατ' επέκταση σ' αυτό καθαυτό τό σημείο του σταυρου, ένω ή συσχέτιση τής σταυρικής θυσίας και του σημείου του σταυρου ώς σφραγίδα, μέ τό κατεξοχήν γεγονός τής σωτηρίας, τήν Ανάσταση, δηλαδή, του Χριστου, είναι πού καθιστά και τό γεγονός του σταυρου όσο και τό γεγονός τής Ανάστασης του Χριστου ώς τό *raison d' être* τής σωτηριολογικής σημασίας τής σταυρικής Του θυσίας (Α' Θεσ. 4, 14. Ρωμ. 8, 34. 14, 19^α. Κορ. 13, 4). Υπ' αυτήν τήν προοπτική ο σταυρός μαζί μέ τήν Ανάσταση καθίστανται πλέον ένα ένιαίο σωτηριολογικό γεγονός, χωρίς νά παραθεωρείται και ή εκκλησιολογική σημασία του σημείου του σταυρου.

Η προσέγγιση και κατανόηση του σημείου του σταυρου και τής σταυρικής θυσίας του Κυρίου μαρτυρουμένη καινοδιαθηκικά, προσεγγίζεται έρμηνευτικά από τους Πατέρες τής Έκκλησίας και επιβεβαιώνεται στη ζωή και τήν λατρεία τής Έκκλησίας, γι' αυτό και αποτελεί στοιχείο του περιεχομένου τής πίστης. Οποιαδήποτε, συνεπώς, ιστορικοδογματική θεώρηση τής θεολογικής σημασίας και αποτύπωσης του σημείου του σταυρου εκ των πραγμάτων θά πρέπει νά θεωρήσει ως δεδομένες τίς βιβλικές αυτές αναφορές και τίς πατερικές προσεγγίσεις, ώστε νά μπορέσει νά διατυπώσει τήν σωτηριολογική και εκκλησιολογική

ἐπιβεβαίωση αὐτῆς τῆς θεολογίας στήν ἴδια τή ζωή καί τήν πίστη τῆς Ἐκκλησίας.

Ἦδη ἀπό τόν β' αἰῶνα, στήν ἀλεξανδρινή παράδοση, ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, στό ἔργο του «Ἐκ τῶν Θεοδότου καί τῆς ἀνατολικῆς καλουμένης διδασκαλίας κατὰ τούς Οὐαλεντίου χρόνους ἐπιτομαί» ἀναπτύσσει μία ἐρμηνευτική ὡς πρὸς τήν σημασία τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, μέ βάση τό Γαλ. 6, 17, καί συγχρόνως στό πλαίσιο τῆς βαπτισματικῆς θεολογίας προσανατολίζει ἀφενός στήν ταύτιση τῶν ὄρων «σφράγισμα» καί «στίγματα» ἀναφορικά πρὸς τόν Χριστό.

Πέραν τῶν ἐρμηνευτικῶν δυσκολιῶν τοῦ χωρίου Γαλ. 6, 17, ὁ ὄρος «σφραγίς» στό συγκεκριμένο χωρίο, ἂν καί προέρχεται ἀπό τόν ἐξωχριστιανικό κόσμο ὅπου ἐσήμαινε καί τό ἀποτύπωμα, χρησιμοποιήθηκε βαπτισματικά, γιά νά δηλώσει τήν «σφραγίδα πίστεως καί δικαιοσύνης» (Ρωμ. 4, 11) ἀλλά καί τήν «σφραγίσιν» μέ τό ἅγιον μῦρο, γι' αὐτό καί ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἀποκαλεῖ τό χρῖσμα «μακαρία σφραγίδα», «σφραγίδα Κυρίου» καί «Κυριακόν σημείον» ἀλλά καί «τέλειον φυλακτήριον».

Τήν σχέση βαπτιζόμενου καί Χριστοῦ καί τήν ὑπαρξιακή-ὄντολογική σχέση τοῦ πιστοῦ μέ αὐτόν τόν Χριστό προσδιορίζει ὁ Θεόφιλος Ἀντιοχείας, ὅταν δηλώνει ὅτι «ἡμεῖς τούτου ἕνεκεν καλούμεθα Χριστιανοί ὅτι χρισόμεθα ἔλαιον Θεοῦ», ἀφοῦ μέ τό Χρῖσμα ἐκφράζεται, κατὰ τόν Τερτυλλιανό, ἡ «ταυτοσημία» τοῦ χρισμένου μέ τό Χριστό γι' αὐτό καί ὁ φέρων τά στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἀναγνωρίζεται ὡς «Χριστιανός» (πρβλ. Πράξ. 11,27) καί χαρακτηρίζεται καί ὡς «ἰδιοκτησία» τοῦ Χριστοῦ.

Ὑπ' αὐτὴν τὴν προοπτικὴ ἢ ἔννοια τῆς σφραγίδας καὶ τοῦ βαπτίσματος καθίστανται ἔννοιες συνώνυμες μὲ ἰσχυρὲς θεολογικὲς ἀναγωγές.

Τὰ στίγματα συνδέονται ἄμεσα μὲ τὸ βάπτισμα καὶ πέραν τοῦ ἐρωτήματος περὶ τῶν ὁρατῶν (Β' Κορ. 11, 23) ἢ τῶν ἀοράτων (μυστικῶν) σημείων μὲ τὴν μετοχὴ στό Χριστό, τονίζεται ἡ γνησιότητα τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ μάλιστα δέ, σύμφωνα μὲ τὸ Ρωμ. 6, ἀναφέρονται καὶ στό πάθος τοῦ Χριστοῦ, ἓνα στοιχεῖο τὸ ὁποῖο βρῖσκουμε στόν ἱερό Φῶτιο, χωρὶς ὅμως νά πληροφοροῦμεθα ἀπό πού προέρχεται ἡ συγκεκριμένη ὑπόμνηση τῆς σχέσης τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ πρός τὰ στίγματα τοῦ πάθους. Βιβλική βάση ὅλης αὐτῆς τῆς ἀναφορικῆς σύζευξης τῶν «στιγμάτων», τῆς «σφραγίδος» ἢ τῶν «σημείων» μὲ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ ἀποτελοῦν τὰ χωρία Ἠσ. 44, 5, Ἰεζ. 9, Ἀποκ. 7, 2 ἐξ., Γεν. 4, 15, Ζαχ. 13, 6, ἡ δέ θεολογικὴ ἀποτίμηση τοῦ σημείου-στίγματος καὶ τῆς σφραγίδας τοῦ Χριστοῦ στηρίζεται στήν βαπτισματικὴ σφράγιση καὶ μάλιστα στό πλαίσιο τῆς βαπτισματικῆς θεολογίας.

Στήν πρώτη Ἐκκλησία, ἡ σφράγιση μὲ τόν σταυρό, ἐρμηνεύτηκε θεολογικά ὡς σημεῖον ἐκπλήρωσης τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ (Μαρκ. 8, 31. 9, 31^α) καὶ ὡς ἓνα ἀναγκαῖο («δεῖ») καὶ ἀποφασιστικό γεγονός τὸ ὁποῖο μᾶς προσανατολίζει πρός τὰ ἔσχατα (Μαρκ. 8, 31^α. Ματθ. 16, 21. Λουκ. 9, 22^α. Μαρκ. 9, 31^α. Μαρκ. 14, 41γ καὶ Μαρκ. 10, 33, Μαρκ. 13, 7, 10, 14. Ματθ. 26, 6. Λουκ. 21, 9. Ἀποκ. 1, 1. Ματθ. 26, 54. Λουκ. 22, 37. 24, 25 κ. ἐξ. Ἰωαν. 20). Ἀναφερόμαστε σέ μία παράδοση ἡ ὁποία ἀνάγεται στήν ἀρχαία χριστιανικὴ κοινότητα τῆς Παλαιστίνης καὶ ἐπιβεβαιώνεται βιβλικά καὶ πατερικά μὲ τὴν συσχέτιση τοῦ σταυροῦ ἀφενός ὡς «σημεῖου τοῦ Υἱοῦ ἀνθρώπου» (Ματθ. 24, 30), ἄλλη μία ἐσχατολογικὴ ἀναφορά ἀφοῦ ὡς

γνωστόν ὁ «Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» ἔχει ἐπίσης ἐσχατολογικὲς ἀναφορὰς καὶ προεκτάσεις, καὶ ἀφετέρου ὡς σημείου τῆς «δόξης τοῦ Μονογενοῦς» ὡς Βασιλέως τῆς δόξης.

Αὐτός ὁ ἐσχατολογικὸς χαρακτήρας τῆς σφράγισης μὲ τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ βαπτισθεὶς παίρνει πλέον ἕναν νέο προσανατολισμό, ὅπως χαρακτηριστικὰ ὑποδεικνύεται μὲ τὴν ἀλλαγὴ στάσης τοῦ κατηχούμενου κατὰ τὴν προβαπτισματικὴ στιγμὴ τῆς ἀπόταξης καὶ τῆς σύνταξης, ἀπὸ τὴ δύση πρὸς τὴν ἀνατολή, πρὸς ἐνατενισμό τοῦ Χριστοῦ ὡς «Βασιλέως τῆς Δόξης». Τὴν τυπικὴ αὐτὴ διάταξη ἐρμηνεύει θεολογικὰ ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων, τὴν δὲ σφράγιση τῶν πιστῶν μὲ τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ στό μέτωπο (σταυροειδῶς) θεωροῦν ὄχι μόνο μόνο ὡς μετοχὴ μὲ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ ὡς σημεῖον τῆς νίκης τοῦ Χριστοῦ, μέτρο καὶ κριτήριον ἀποδοχῆς καὶ κατανόησης συνόλου τῆς θείας οἰκονομίας πρὸς σωτηρία τῶν ἀνθρώπων.

Ὑπὲρ αὐτὴν τὴν ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ, ὁ σταυρός ὡς τὸ σημεῖο τοῦ «Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου» (Ματθ. 24, 30), ἀπεικονίζεται προεικονομαχικὰ στόν Τροῦλλον τοῦ ναοῦ καὶ συνδέεται μὲ τὴν ἐπιφανῆ ἔλευσὴ Του κατὰ τὴν μέλλουσα κρίση, ὡς Βασιλέως τῆς Δόξης, ἐνῶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὁ σταυρός ἀποσυνδέεται εἰκονογραφικὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἱστορικοῦ Ἰησοῦ καὶ προσδιορίζεται πρὸς ἕνα ἄλλο βαθύτερο θεολογικὸ περιεχόμενο (Καραγιάννη, σελ. 314), τὸ ὁποῖο θεμελιώνεται στὴν προφητικὴ ἀναφορὰ τοῦ Προφήτη Δανιὴλ (7, 8-9) μὲ τὴν ἀναμενόμενη ἔλευση τοῦ Θεανθρώπου ὡς Κριτοῦ καὶ «Βασιλέως τῆς Δόξης».

Εἶναι ὁ Βασιλεὺς τῆς Δόξης πλέον, Ἐκεῖνος πού καθίσταται τὸ κέντρο καὶ τὸ στοιχεῖο ἐγκαθίδρυσης τῆς Οὐρανίου Βασιλείας Του, γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, ὅπως χαρακτηριστικὰ τονίζεται στό κατὰ Ματθαῖον

Εὐαγγέλιον, καί ὄχι ὅπως λανθασμένα θεωροῦσαν οἱ εἰκονοκλάστες ὁ σταυρός Του, ὡς μέσον πρὸς μίαν ὀλοκληρωμένη γνώση τοῦ Λόγου.

Μέ τό νέο αὐτό δογματικό περιεχόμενο πού προσλαμβάνει ὁ σταυρός ὡς σημεῖον, παύει πλέον νά θεωρεῖται ὡς ἓνα ἀφηρημένο ἢ ἱστορικό ἀντικείμενο, ἢ ὑπαρξη τοῦ ὁποίου παραμένει μόνο στή μνήμη τῶν πιστῶν χριστιανῶν, καί ξεκινᾷ μία νέα μορφή σεβασμοῦ καί προσκύνησης ἀπό τούς πιστούς, ἢ ὁποία ἀπευθύνεται πρὸς ἓνα συγκεκριμένο λατρευτικό στοιχεῖο· γι' αὐτό καί ὁ Ἐσταυρωμένος Χριστός, στήν ὀρθόδοξη ἀπεικόνισή Του, δέν εἶναι πλέον ὁ ἱστορικός I.N.B.I. ἀλλά ὁ «*Βασιλεύς τῆς δόξης*».

Στήν πρὸς Ἐφεσίους Ἐπιστολή (1, 13) συναντᾶται καί μία ἄλλη σφράγιση, αὐτή μέ τήν ὁποίαν εἰκονίζεται τό ἅγιο Πνεῦμα, τό Ὅποιο διά τῆς σφραγίδας ἀποτυπώνεται στούς πιστούς.

Ἡ ἴδια εἰκόνα συναντᾶται καί στό Β' Κορ. 1, 21-22, ὅπου ἡ χορήγηση τοῦ Πνεύματος ἀπό τόν Θεόν ἀποτελεῖ ἐπακόλουθο τῆς σφράγισης, γι' αὐτό καί στό Ἐφεσ. 1, 23 κ. ἔξ. ἡ σφράγιση καί ἡ σφραγίδα συνδέονται μέ τό ἅγιο Πνεῦμα, «*λέγεται καί ἔστι τό Πνεῦμα*», ὅπως ἐπισημαίνει χαρακτηριστικά ὁ Μέγας Ἀθανάσιος.

Ἡ σφράγιση τοῦ Πνεύματος μέ τόν τρόπο αὐτό καθίσταται συνδετικός κρίκος μεταξύ τῆς παρούσης καί τῆς μέλλουσας καταστάσεως γι' αὐτό καί ἡ σφράγιση χαρακτηρίζεται ὡς «*ἀρραβώνας*» (Ἐφεσ. 1, 18). Μέ τήν σφράγιση τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκφράζεται ἡ βεβαιότητα γιά τήν πραγματοποίηση τῆς ὑπόσχεσης ἀπό μέρους τοῦ Θεοῦ (Β' Κορ. 1, 22. 5, 5. Ρωμ. 8, 23), αὐτή δέ ἡ διά τῆς σφραγίδας χορήγηση τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποτελεῖ τό «*καινόν*», τό νέο χαρακτηριστικό πού διέπει τόν Χριστιανισμό ὄχι ἀπλά ὡς μία ἱστορική λειτουργική πράξη ἀλλά καί ὡς

κάτι τό μελλοντικό, αυτό τό όποιο προσβλέπει πρός τά ἔσχατα, ἀφοῦ τό ἅγιο Πνεῦμα σημαίνει τά ἔσχατα.

Ἐν προκειμένῳ, ἡ εἰσαγωγή τῆς «ἐν Πνεύματι» σφράγισης μέ τό σημείον τοῦ σταυροῦ, ὅπως ἐπισημαίνεται στίς δύο βιβλικές ἀναφορές (Ἐφεσ. 1, 14 καί Β' Κορ. 1, 22 ...), παραπέμπει στό βάπτισμα (πρβλ. Α' Ἰωαν. 2, 20-27) καί πιό συγκεκριμένα στήν διά τοῦ ἁγίου μύρου σφράγιση τοῦ βαπτιζομένου, ὡς «σφραγίδος δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου». Ἡ σφράγιση, λοιπόν, μέ τό σημείον τοῦ σταυροῦ καί συγχρόνως μέ τό ἅγιον μῦρον ὡς δωρεά τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑποδεικνύει ἀκριβῶς ὅτι ἡ ἴδια ἡ σφραγίδα διά τοῦ ἁγίου μύρου, κατά τήν βαπτισματική τελετή καί στή βάση τῆς σχετικῆς βαπτισματικῆς θεολογίας, καταφάσκει τήν ἐπίσημη εἴσοδο τοῦ βαπτισθέντος στήν Ἐκκλησίαν, στόν τρόπο δηλαδή φανέρωσης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς Βασιλέως τῆς Δόξης «ἐν Πνεύματι ἁγίῳ», καί τήν ταυτόχρονη ἔνταξή του σέ μία πορεία ἔσχατολογική ἐντός τῆς «ἐν Χριστῷ καί ἐν Πνεύματι ἁγίῳ» κοινότητας.

Τό σημείον ὅμως τοῦ σταυροῦ δέν ἔχει μόνο ἀποκαλυπτική, ἔσχατολογική καί σωτηριολογική σημασία ἀλλά καί ἐκκλησιολογική, ἀφοῦ στήν Ἐκκλησία ἡ σωτηριολογία τοῦ σταυροῦ καθίσταται σωτηριολογία τῆς Ἐκκλησίας, ὡς σώματος Χριστοῦ, ὁ δέ Ἰησοῦς Χριστός εἶναι ὁ κατεξοχήν Σωτήρας καί Λυτρωτής.

Αὐτή ἡ ἐκκλησιολογική θεώρηση τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ ἔχει ἐπίσης τή βάση της στήν παύλεια **theologia crucis**. Συγκεκριμένα, τό σημείον τοῦ σταυροῦ ἀποτελεῖ τό σημείον ἀποτύπωσης καί ἔκφρασης τοῦ θυσιαστικοῦ πάθους καί τῆς Ἀνάστασης τοῦ Κυρίου, εἶναι δέ καί σημαντικό γιά ὅλες τίς ἐπερχόμενες θεολογικές προσεγγίσεις του, τόσον

ὡς συμβόλου ἱστορικοῦ καί μαρτυρίας τῆς θυσίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅσο καί ὡς σημείου ἐσχατολογικοῦ καί σωτηριολογικοῦ.

Ἡ θεολογική ἐρμηνεία τοῦ διά σταυροῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ θεμελίωσε καταλυτικά καί τήν ἐκκλησιολογική καί εὐχαριστιακή κατανόηση τῆς Ἐκκλησίας ὡς «σώματος Χριστοῦ» καί «κιβωτοῦ σωτηρίας».

Τό πρῶτο ἐκκλησιολογικό στοιχεῖο αὐτῆς τῆς σημασίας τοῦ σταυροῦ καί τῆς σταυρικῆς θυσίας εἶναι ἡ θεολογική σύνδεση τῆς ἔννοιας τῆς Εὐχαριστίας, ὡς πασχάλειας θυσίας τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ/Μεσσία, μέ αὐτήν τήν σωτηριολογική σημασία τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, ὅπου τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ, μέ βάση τήν ἐξιλαστήρια σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ, σφραγίζει τήν νέα διαθήκη («τό τῆς Καινῆς Διαθήκης») καί τό ἀναστημένο σῶμα τοῦ Χριστοῦ καθίσταται τό μέσον τῆς ἐκκλησιολογικῆς καί σωτηριολογικῆς σημασίας τῆς Θείας Εὐχαριστίας «τό ὑπέρ ἡμῶν καί πολλῶν ἐκχυνόμενον» (Α' Κορ. 11, 25. Μάρκ. 10, 45^α. Λουκ. 22, 37β. 12, 37β) καί κατ' ἐπέκταση τῆς Ἐκκλησίας ὡς «σώματος Χριστοῦ».

Τό δεύτερο ἐκκλησιολογικό σημεῖο, τό ὁποῖο ἀποτυπώνεται δυναμικά στίς Ἐπιστολές τοῦ Ἰγνατίου Ἀντιοχείας καί στό Μαρτύριο τοῦ Πολυκάρπου, ἀναφέρεται στή σύνδεση κατ' ἀναλογίαν τῆς σταυρικῆς θυσίας μέ τή θυσία τῶν μαρτύρων καί ιδιαίτερα τό μαρτύριο τῶν ἐπισκόπων-ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξίσου ἀνάλογη πρέπει νά εἶναι καί ἡ μίμηση καί μετοχή τῶν πιστῶν τοῦ Χριστοῦ στά παθήματά Του (Α' Πέτρο. 3,13-4,19).

Ἡ εὐχαριστιακοῦ-θυσιαστικοῦ χαρακτῆρα ἐθελούσια προσφορά στό μαρτύριο ἐδράζεται εἴτε στήν ἄμεση θέα τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως καταγράφεται στό μαρτύριο τοῦ Ἀρχιδιακόνου Στεφάνου, εἴτε στή βάση

λογισμοῦ τοῦ μάρτυρα κατά μίμηση τοῦ λογισθέντος Χριστοῦ, ἡ ὁποία συνδέει τήν θυσιαστική αὐτοπροσφορά τοῦ Ἰησοῦ (Ἰωαν. 10, 11-12.17-18) «ὑπέρ σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων» μέ τήν μαρτυρική θυσία τοῦ ἐπισκόπου καί μέ τήν εὐχαριστιακή προσευχή τῆς θυσίας τοῦ ἴδιου τοῦ ἐπισκόπου - λειτουργοῦ ὡς μάρτυρα τῆς Ἐκκλησίας (Μαρτύριο Πολυκάρπου), καί παράλληλα νοηματοδοτεῖται ἡ σημασία καί λειτουργία τοῦ ἐπισκοπικοῦ θεσμοῦ (Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας ὁ Θεοφόρος).

Στή βάση τῆς ἐν λόγῳ προσέγγισης ἐπισημαίνονται τρία σημαντικά θέματα, τά ὁποία σχετίζονται ἄμεσα μέ τό πρόσωπο καί τό λειτούργημα τοῦ ἐπισκόπου.

α) Στό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας ὁ σταυρός ἐπιβεβαιώνεται ὡς σύμβολο θυσίας.

β) Ἡ ταύτιση τοῦ ἐπισκοπικοῦ λειτουργήματος καί τοῦ μαρτυρίου δημιουργεῖ τήν ἐδραῖα βάση γιά τήν οἰκοδόμηση τῆς ἐπισκοπικῆς αὐθεντίας. Προβάλλεται, δηλαδή, ὡς πρότυπο ἐπισκόπου ἡ κατάφασή του ἔναντι τοῦ μαρτυρίου καί ἡ ἀποδοχή τῆς θυσίας ὡς τρόπος ἔκφρασης τῆς γνήσιας ἐπισκοπικῆς διακονίας.

γ) Ὁ ἐπίσκοπος, ὡς εἰκόνα καί «εἰς τόπον Χριστοῦ», καθίσταται «**alter Christus**» ἐπειδή θυσιάζεται χάριν τοῦ λαοῦ καί βρίσκεται σέ εὐθεῖα συνέχεια τῆς εἰκόνας τοῦ ἐκουσίως θυσιαζομένου Χριστοῦ, μιμούμενος δηλαδή Αὐτόν (*imitatio Christi*), σύμφωνα μέ τό Ἰωαν. 3,16 καί Α' Ἰωαν. 4,9.

Συμπερασματικά, πρὸς τά προαναφερθέντα θά μπορούσαμε νά συνοψίσουμε τά ἑξῆς:

Στήν πρώτη χριστιανική κοινότητα τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ εἶχε μίαν ιδιαίτερη σημασία γι' αὐτό καί ὁ ἴδιος ὁ σταυρός ὡς σημεῖο ἀποκτᾶ ιδιαίτερη θεολογική σημασία. Δέν ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἓνα σύμβολο λατρείας,

οὔτε ἓνα μέσο ἀτιμώσεως ἢ τιμωρίας ἀλλά μία πραγματικότητα, ἡ ὁποία φανερώνει ἢ καί ταυτίζεται μέ τόν Ἰδιο τόν Χριστό.

Ἡ σχέση αὐτή τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ μέ τόν Ἰδιον τόν Χριστό καί ἡ ἀνάπτυξη μιᾶς θεολογίας τῆς σταυρώσεως (**theologia crucis**) εἶναι πού προσέδωσε σέ αὐτόν ἀναφορικότητα σέ διαστάσεις ἀποκαλυπτικές, ἐσχατολογικές, σωτηριολογικές καί ἐκκλησιολογικές, ὑπό τήν προοπτική τῆς σταυρικῆς θυσίας καί στή βάση τοῦ μαρτυρίου.

Ἐπίσης, ὁ σταυρός ὡς ἐσχατολογικό σημεῖο προηγεῖται τοῦ Βασιλέως Χριστοῦ καί «ὡς σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἄνθρώπου» συνδέει τήν ἱστορία μέ τά ἔσχατα, ἐνῶ στή βάση τῆς σταυρικῆς θυσίας βεβαιώνει τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ὡς τό πυρηνικό κέντρο τῆς Ἐκκλησίας (ὅπου Ἐκκλησία ταυτίζεται μέ τό «σῶμα Χριστοῦ»), οἰκοδομεῖ δέ τήν ἐπισκοπική αὐθεντία στή βάση τοῦ μαρτυρίου, ὡς μίμηση τῆς σταυρικῆς θυσίας τοῦ Χριστοῦ, καταξιώνοντας ἔτσι τό ἐπισκοπικό λειτούργημα στήν προοπτική αὐτοῦ τοῦ μαρτυρίου καί τῆς θυσίας.

Συμπληρωματικά, ὁ σταυρός γιά τήν Ἐκκλησία εἶναι τό ὄντως σημεῖο τῆς θυσίας μέ σωτηριολογικές, ἐσχατολογικές καί ἐκκλησιολογικές διαστάσεις στή Χριστολογική του βάση, ἀφοῦ εἰκονίζει καί σημαίνει τόν Ἰδιο τόν Χριστό.

I bear on my body the marks of Jesus. (Gal.VI, 17).

The theology of the seal of cross

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ὁ σταυρός στήν ἀρχέγονη Χριστιανική Ἐκκλησία καί συγκεκριμένα στήν χριστιανική κοινότητα τῆς Παλαιστίνης ἐκτός ἀπό σύμβολο

τῆς ἐξιλαστήριας θυσίας καί τοῦ λυτρωτικοῦ χαρακτήρα του εἶχε καί μία θεώρηση ἐσχατολογική, ὡς σημεῖο φανέρωσης τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ (Μάρκ. 8, 31. 9, 31α) σέ σχέση πρός τήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί κατά συνέπεια εἶχε καί θεώρηση σωτηριολογική. Αὐτή ἡ ἐσχατολογική προοπτική ἐπιβεβαιώνεται κατεξοχήν στό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως (7, 2 κ. ἐξ), μέ τήν σταυροειδῆ χρίση καί σφράγιση τοῦ μετώπου τῶν πιστῶν, κατά τό βάπτισμα καί τό χρίσμα, μέ τό ὅποιο οἱ πιστοί λαμβάνουν τήν δυνατότητα νά καταστοῦν «Πολῖτες τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ» μέλη, δηλαδή, τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ «σώματος τοῦ Χριστοῦ».

Ὑπ' αὐτήν ἀκριβῶς τήν ἐσχατολογική καί μυστηριακή προοπτική τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ ἀπετέλεσε σημεῖον ἁγιασμοῦ καί μέσον σωτηρίας. Ἡ σωτηριολογική, μυστηριακή καί ἐσχατολογική διάσταση τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ στή βάση τῆς σταυρικῆς θυσίας προσδίδει στόν σταυρό καί ἐκκλησιολογική σημασία σέ ἀναφορική σχέση πρός τόν θυσιαστικό χαρακτήρα τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας καί τοῦ ἐπισκοπικοῦ λειτουργήματος καί σέ σχέση πρός τήν μαρτυρική θυσία τοῦ ἐπισκόπου.